

JEVREJIMA POSLANICA 1:1-4

Uvod

Nećemo pogrešiti ako kažemo da je Jevrejima Poslanica uzbudljivi pokušaj da se oživi Hristovo delo kroz maštovitu reinterpretaciju tradicionalne hristološke tvrdnje koje podupiru molbu za nastavak vernosti,¹ posebno imajući u vidu da su u prvom veku AD jevrejski hrišćani bili uključeni u tešku borbu identiteta. Progonjeni od strane Rimljana i njihovih sunarodnika Jevreja, ovi hrišćani su takođe bili uključeni i u težak pokušaj da tumače nove misli u kontrastu sa dugo držanom tradicijom. Dalje, eshatologija Isusa Hrista ostala je neispunjena. Nije postojalo indicija da će se Isus vratiti i da će obnoviti Izrael. Prva generacija hrišćana je prošla, a Izrael je još uvek ostao „nespasen.“ Spolja gledano, Isus je ostao „neodbranjen“ pred mnogim od ovih jevrejskih hrišćana, i namera čitave Poslanice Jevrejima

¹ Freedman, David Noel, ed., *The Anchor Bible Dictionary*, (New York: Doubleday) 1997, 1992, [Online] Available: Logos Library System.

jeste da ohrabri te vernike da održe čvrsto njihovu veru u Isusa Hrista.¹

Imajući u vidu ovakvu situaciju hrišćana kojima je namenjena ova poslanica,² uvod u samu Poslanicu, kojeg čine prva četiri stiha Prve glave, posebno je bitan. Iz tog razloga ovaj će rad pokušati egzegetski objasniti Jevrejima 1:1-4, koje po mnogima predstavljaju jednu od četiri novozavetnih himni o Isusu Hristu koje veličaju Njegovu preegzistenciju i božanstvo, a koje čine jednu celinu i, po mnogima, jednu čitavu rečenicu kako ona i stoji u grčkom izvorniku.

Ulaženje u Tekst

„Bog, koji je negda mnogo puta i različitim načinom govorio ocima po prorocima.”³ (1:1a) Iako se u grčkom tekstu ne pojavljuje reč „Bog” na prvom mestu,⁴ jasno je da je imenica **ὁ θεός** prvi subjekt u čitavoj rečenici, jer prethode joj čak tri priloga (**Πολυμερῶς, πολυτρόπως i πάλαι**),

¹ Jerry Falwell, executive editor; Edward E. Hinson and Michael Kroll Woodrow, general editors, *KJV Bible commentary [computer file], electronic ed., Logos Library System*, (Nashville: Thomas Nelson) 1997, c1994, [Online] Available: Logos Library System.

² Rad pretpostavlja konzervativno gledište o datumu pisanja Poslanice, strukturi, stilu i žanru, nameri i autorstvu, te se s toga neće zadržavati na takvim detaljima. Za više detalja može se pogledati navedeni članak u Anchor Bible Dictionary, te boljim i opširnijim komentarima.

³ Biblija, Sveto Pismo Staroga i Novoga Zavjeta, Preveo Ivan Ev. Šarić, 2. Popravljeno Izdanje, (Zagreb: Hrvatsko Biblijsko Društvo, 2007).

⁴ Nichol, Francis D., *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, (Washington, D.C.: Review and Herald Publishing Association) 1978, [Online] Available: Logos Library System.

te je s toga odmah na početku čini jedinstvenom poslanicom ne samo među novozavetnim rukopisima, već i u čitavoj Bibliji, prosto iz razloga što je jedino u Postanju 1:1 i Jovanu 1:1 Bog prvi subjekt.

Osim toga, prva dva stiha u grčkom jeziku predstavljaju jedne od najjasnijih izraza u atičkom grčkom jeziku i uključuju literarni pronalazak koji se zove „aliteracija.“¹ Aliteracija je pesnička figura koja se sastoji u tome da više reči u jednom stihu počinju jednim istim suglasnikom,² što je izrazito očigledno u prvom stihu koji u sebi ima pet reči koje počinju sa grčkim slovom π:³

Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις

Takođe je izostavljen i klasičan uvod kakvog nalazimo u većini novozavetnih poslanica, što upućuje na zaključak da ili je ova poslanica napisana sa jednim posebnim ciljem ili je ona u stvari „propoved“ ili pak „reč poučenja,“ kako i stoji u 13:22.⁴

¹ Keener, Craig S., *IVP Bible Background Commentary: New Testament*, (Downer's Grove, IL: InterVarsity Press) 1997, [Online] Available: Logos Library System.

² Milan Vujaklija, Leksikon Stranih Reči i Izraza, (Beograd: Prosveta, 1996/97), 32.

³ Na žalost, rad se ne može detaljnije baviti strukturom ovih tekstova koja je sigurno zanimljiva, osim gde je to neophodno i očigledno.

⁴ Ukoliko nije drugačije naznačeno, rad će koristiti navedeni revidirani prevod Ivana Šarića.

„Bog govori“ je jedna od velikih poruka čitave poslanice¹ a mi odmah na početku nalazimo jednu takvu izjavu: „Bog... je negda mnogo puta i različitim načinom govorio...“ Reč „govorio“ ili **λαλήσας**, jeste reč koja se prvobitno koristila za cvrkutanje ptica, pa je tako ovde korištena kao uzvišena forma govora.² Bog uzima inicijativu tako što govori, jer osnovna postavka Biblije jeste da Bog govori čoveku. On je izabrao jedan takav nači komunikacije koji je postao primaran govor.³ Međutim, to nije bilo koji govor, to nije običan govor. Uvodne reči kažu da je Bog „mnogo puta i različitim načinom govorio.“ U grčkom tekstu to su reči **πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως**, kako i počinje sama poslanica. I ovde srećemo još jednu od karakteristika same poslanice, a to je česta upotreba izraza i reči koje se više nigde ne pominju u Novom zavetu (čitava poslanica ima nekih 169 hapax legomena).⁴ Ove **πολυ** – složenice izražavaju naglašeno

¹ Warren W. Wiersbe, *Wiersbe's Expository Outlines on the New Testament*, (Wheaton, Illinois: Victor Books) 1992, [Online] Available: Logos Library System.

² Robertson, Archibald Thomas, *Word Pictures in the New Testament*, (Nashville, Tennessee, USA: Sunday School Board of the Southern Baptist Convention) 1998, c1933, [Online] Available: Logos Library System.

³ Girdwood, Jim and Verkruyse, Peter, *The College Press NIV Commentary: Hebrews*, (Joplin, MO: College Press Publishing Company) 1998, c1997, [Online] Available: Logos Library System.

⁴ Ovo je mnoge navelo na sumnju u autorstvo apostola Pavla s jedne strane, a zbog samog rečnika i stila, s druge strane, na posebnost čitave Poslanice.

uverenje pisca koje se tiče starozavetnog otkrivenja.¹ Bog je „mnogo puta“ i „različitim načinom“ govorio u starozavetno vreme, što podrazumeva učestalost Božjeg otkrivenja koje je započeto još sa Adamom, preko patrijaraha i proroka, kao i raznovrsnost božanskog otkrivenja – putem snova, viđenja, direktno, znakova itd. Drugim rečima, starozavetno otkrivenje je došlo na različite načine i u različita vremena, kao progresivno otkrivenje Boga čoveku. Dva priloga (πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως) zajedno su sonorna (to jest zvučna i prijatna) hendijada² za raznovrsnost.³

Bog je, kaže autor poslanice, govorio “ocima po prorocima” ili pak „precima,” što je bolji prevod grčke reči πατράσιν. U ovom delu stiha postoji problem kako tačno prevesti ili razumeti izraz „po prorocima” iz razloga što u grčkom jeziku stoji ἐν τοῖς προφήταις, te se doslovno može prevesti kao „u prorocima,” kako i predlažu pojedini skolari. Westcott, na primer, izričito odbacuje izraz „kroz proroke” ili „po prorocima” u korist izraza „u prorocima,” ističući na taj način oduševljujuću silu njihovog života, jer oni su bili Njegovi poslanici, nadahnuti Svetim Duhom, ne samo u njihovim rečima već i u

¹ Lane, William L., *Word Biblical Commentary, Volume 47a: Hebrews 1-8*, (Dallas, Texas: Word Books, Publisher) 1998, [Online] Available: Logos Library System.

² Hendijada je govorna figura kada se jedan pojam izriče dvema rečima od kojih prva određuje drugu iako su vezane veznikom „i.” Vujaklija, 972.

³ A. T. Robertson.

čitavom njihovom životu, dok se „proroci“ ne odnose samo na kanonske proroke već su uključeni i Božji ljudi, kao što je na primer Avram, koji im je prethodio.¹

Drugim rečima, Božji ljudi preko kojih je Bog govorio „precima“ nisu samo bili ljudi koji su iznosili svojim govorom ono što je Bog imao da poruči tim „precima,“ već je čitav njihov život bio ispunjen Duhom Svetim, Bog je govorio „precima“ kroz njihov način i stil života. Svi patrijarsi, proroci i Božji ljudi mogu biti za primer zbog svog života, mogu biti primer da sam njihov život, a ne samo ono što oni eventualno govore, jasno svedoči o Bogu, to jest - Bog je na taj način komunicirao sa ljudima.

Ova misao je u paraleli sa idejom koju nalazimo u nastavku prvog stiha koji na nekoliko načina predstavlja i kontrast sa prvim delom stiha:² „progovori nama u ove poslednje dane po Sinu“ (ἐπ’ ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ). Opet nalazimo sličan izraz, ne da je Bog govorio „po Sinu“ ili „kroz Sina“ već je On govorio „u Sinu.“ Takođe, nasuprot Bogu „koji je negda“ (πάλαι) govorio, mi imamo Božji govor u „poslednje dane“ (ἐπ’ ἐσχάτου). Reč „govorio“ jeste u aoristu, koji predstavlja zaokruženu radnju, što znači da je Bog zaokružio Svoj

¹ The Expositors Bible Commentary, [CD-ROM].

² Nastavak je, zapravo prema mnogim prevodima i izvornom tekstu, deo drugog stiha a ne kako stoji u nekim starijim prevodima.

„govor“ u konačnom i punom otkrivenju - „u Sinu,“ a „govor“ ili otkrivenje „u Sinu“ je u oštroj suprotnosti sa Božjim prethodnim govorom „u prorocima.“ Čitav Stari zavet naginje napred ka Hristu. Odsustvo gramatičkog člana ispred predloga „u“ (ἐν) daje ideju apsolutnog značenja „Sina.“ Ovde nije ideja ono što je Isus rekao već ono što On jeste,¹ a izraz „poslednji dani“ je zapravo ekvivalent izrazu „u naše vreme.“²

Drugim rečima, ranije otkrivenje nije nevažno i irelevantno za „naše dane,“ već je ono samo nastavak Božjeg delovanja. Isti Bog je govorio i ranije i u „naše vreme,“ ali je raniji Božji „govor“ pripremio put za noviji „govor.“ Ne postoji diskontinuitet u Božjem „govoru“ to jest otkrivenju, već kontinuitet. Ako je Bog govorio kroz život Božjih ljudi, onda On još više govori kroz život Sina, Isusa. Otkrivenje koje je u odlomcima došlo preko proroka i Božjih ljudi u Starom zavetu, u svojoj punini je došlo sa Sinom. Možemo reći, iako je Isus jasno superiorniji od „proroka,“ ipak On ne zamenjuje otkrivenje Boga koje je došlo kroz njih,³ nego ih dopunjuje i zaokružava.

¹ A. T. Robertson.

² SDA Bible Commentary.

³ Marshall, I. Howard, *The IVP New Testament Commentary Series: Hebrews*, (Downers Grove, Illinois, USA: InterVarsity Press) 1992, [Online] Available: Logos Library System.

I od ovog mesta, Sin ima centralnu figuru u čitavom prologu (1:1-4) poslanice Jevrejima. U 1:2 stoji: „Njega postavi baštinikom po svemu, po njemu stвори i svet.“ Naglaskom na Isusa pisac nas navodi na nekoliko zaključaka.

Prvo, Isus je „baštinik“ ili „naslednik“ svemu jer Ga je Bog „postavio.“ Glagol „postaviti“ (τίθῃμι) je nekako neočekivan na ovom mestu. Mi možemo očekivati da je Sin jednostavno naslednik. Međutim, ovde nailazimo na ideju da je On „postavljen“ naslednikom. U stvari, možemo se složiti sa sledećim komentaram:

Perhaps there is a stress on the divine will as active. In the term "heir" there is no thought of entering into possession through the death of a testator. In the NT the word and its cognates are often used in a sense much like "get possession of" without reference to any specific way of acquiring the property in question. In other words, the term points to lawful possession but without indicating in what way that possession is secured. "Heir of all things," then, is a title of dignity and shows that Christ has the supreme place in all the mighty universe. His exaltation to the highest place in heaven after his work on earth was done did not mark some new dignity but his reentry to his rightful place (cf. Philipians 2:6-11).¹

Druga važna istina o Sinu jeste ta da je Bog "po Njemu" ili "kroz Njega" "stвори i svet," odnosno čitav univerzum. Predlog "kroz" (διὰ) održava važnu činjenicu da je Bog Stvoritelj,² dok F. F. Bruce u ovom izrazu ("po Njemu stвори i svet") vidi ranohrišćansku himnu ili

¹ The Expositors Bible Commentary.

² The Expositors Bible Commentary.

verovanje, a slične paralele nalazimo u Jovan 1:3 i Kološanima 1:16.¹ Drugim rečima, Isus je aktivni posrednik u stvaranju.² Sin nije samo neko "kroz" koga je Bog govorio u "naše vreme," nego je On neko ko je bio neposredni posrednik "svega" (πάντων) što je stvoreno.

Nakon ovakve izjave koja samog Sina stavlja u rang sa Bogom, pisac daje opis Sina kakav se, verovatno, retko gde još sreće u Novom zavetu. Za njega, Sin je:

- 1) "Odsjaj njegove slave." (1:3)
- 2) "Odraž njegova bića." (1:3)
- 3) "Nosi sve riječju svoje sile." (1:3)
- 4) "Očistio je grijehe." (1:3)
- 5) "Sjede s desne strane Veličanstvu na visini." (1:3)
- 6) "Postade uzvišeniji od anđela, koliko dobi u baštinu ime odličnije od njihova." (1:4)

1) "On je odsjaj njegove slave" (ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης). U grčkockm jeziku se ispred reči "odsjaj" (ἀπαύγασμα) nalazi se reč ὢν, u pitanju je prezent aktiv particip od glagola "biti" (εἶμι), što označava neograničenu i večnu egzistenciju Sina (u kontrastu sa "postade" [γενόμενος] u 1:4).³ Reč "odsjaj"⁴ (ἀπαύγασμα) je upotrebljena jedino ovde u čitavom Novom zavetu i ima ideju "blistavosti" ili "snažnog sjaja,"⁵ odnosno može značiti i "isijavanje" i

¹ Marshall.

² SDA Bible Commentary.

³ A. T. Robertson.

⁴ Neki engleski prevodioci koriste reč „radiance.”

⁵ Guthrie, George H. "The Person, Work, and Status of the Son (1:2b - 4)" In *NIV Application Commentary, New Testament: Hebrews*. By George H. Guthrie, 48, (Grand Rapids: Zondervan, © 1998).

“blistanje.”¹ Drugim rečima, videti Isusa je isto što i videti Božju slavu ili manifestaciju Njegove prisutnosti. “Odsjaj njegove slave” je manifestacija ličnosti i prisutnosti Boga,² jer su Otac i Sin nerazdvojni.³ Isus je “odsajaj” onoga što Bog jeste po svojoj prirodi, odnosno – On je odsjaj Božje slave (δόξης) koja često označava Božje prisustvo.⁴

2) Isus je “odraz njegova bića” (χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ). Reč „odraz” je zapravo grčka reč **χαρακτήρ** (odakle, uostalom, dolazi i naša reč „karakter”) i takođe se javlja jedino ovde u Novom zavetu. **χαρακτήρ** je označavao instrument za duborez, odnosno otisak u kalupu⁵ (metafora se, u ovom izrazu, odnosi i na pečat i njegov otisak u vosku). Odnosno, reč govori o karakteristikama objekta ili ličnosti na osnovu kojih smo mi sposobni prepoznati čemu oni služe,⁶ a ima i prizvuk prikazivanja roditelja koji se često vide u licu njihovih deca. Videti lice deteta odmah prikazuje bliski porodični odnos među njima. Ono što Isus predstavlja jeste „biće” (ὑποστάσεως) Oca, to jest – osnovnu prirodu.⁷ Isus je tačan i prav izražaj najdublje prirode Boga. Kao Njegov Otac, tako je i Sin –

¹ A. T. Robertson.

² Guthrie.

³ SDA Bible Commentary.

⁴ The Expositors Bible Commentary.

⁵ The Expositors Bible Commentary.

⁶ Neki engleski prevodioci ovu reč prevode kao „exact representation.”

⁷ Guthrie.

jedno u prirodi, jedno u karakteru, jedno u mislima i nameri.¹ Sin je takvo otkrivenje Oca da kada mi gledamo Isusa, mi vidimo ono što Bog zaista jeste.²

3) „Zato nosi sve riječju svoje sile“ (φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ) ili kako kaže prevod Stvarnost „koji svemir uzdržava svojom silnom rečju,“ što i jeste originalna ideja teksta. Isus „nosi“ u smislu da održava čitav (τὰ πάντα) svemir, moćno održava fizički svemir.³ Sve što je stvoreno Isus održava rečju sile svoje. „Reč“ (τῷ ῥήματι) je aktivna i moćna reč, čitav svemir je stvoren pomoću „reči“, ona nije prazna nego ima silu, može da misli.

4) „Nakon što je očistio grijehe“ (καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ποιησάμενος) ili kako kaže prevod Stvarnost „pošto je ostvario očišćenje grijeha.“ Reč „očišćenje“ (καθαρισμὸν) se najčešće koristi u Novom zavetu za ritualno čišćenje, ali ovde (i u 2. Petrovoj 1:9) označava uklanjanje greha. Greh je „prljav,“ ali Isus je izvršio kompletno čišćenje od njega.⁴ Svojim stradanjem Isus je izvršio kompletno čišćenje greha u generalnom smislu - čišćenje čitavog svemira od greha ali i svakog pojedinca. Ovo delo se moglo izvršiti samo na krstu, i još uvek ono traje, i trajaće sve dok se konačno poslednja duša ne

¹ SDA Bible Commentary.

² The Expositors Bible Commentary.

³ SDA Bible Commentary.

⁴ The Expositors Bible Commentary.

spasi. Ovo je Isus obezbedio svojim stradanjem na krstu kao žrtva za grehe čitavog čovečanstva.¹ Aorist participa ukazuje da je Isus „učinio“ (ποιησάμενος) to u prošlosti za nas, čišćenje je kompletirano i završeno. Genitiv „greha“ (τῶν ἁμαρτιῶν) ukazuje radije da je Isus uzeo grehe nego da je neka osoba očišćena od greha. „Greh“ se spominje 25 puta u celoj poslanici (jedino je prevazilazi Rimljanima Poslanica), što ukazuje da autor vidi greh kao veliki problem koji se pojavljuje kao sila koja obmanjuje i vodi čoveka u uništenje, čiji uticaj i aktivnost može prestati jedino žrtvom Isusa Hrista.²

5) “Sjede s desne strane Veličanstvu na visini” (ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς) ili „sjede...s desne strane Veličanstva u nebu” (Stvarnost). Sedenje je stav počinka, mira, a desna strana je mesto časti. Isus sedi s desne strane Bogu, što znači da je završio svoje spasonosno delo i sada je na mestu najviše časti. Reč „veličanstvo” (τῆς μεγαλωσύνης) se javlja još na dva mesta, u ovoj poslanici u 8:1 i u Judinoj Poslanici 1:25, i znači „dostojanstvo,” „veličina.” „U nebu” ili „na nebu” se može prevesti i kao „na visini” (ἐν ὑψηλοῖς).³ Pisac izražava ideju početka a ne kraja Isusove aktivnosti kao posebnog posrednika. To što je Isus seo „s desne strane veličanstva na visini” ukazuje da je Bog odobrio Hristovo

¹ SDA Bible Commentary.

² The Expositors Bible Commentary.

³ The Expositors Bible Commentary.

delo. Isus je završio svoje delo na zemlji i prihvaćen je od strane Boga.¹ „Desna strana“ je takođe aluzija na Psalam 110:1: „Riječ Gospodnja mojemu Gospodinu: 'Sjedi mi s desna dok ne položim tvoje neprijatelje za podnožje tvojim nogama',“ dok će se kasnije razraditi ova ideja u vezi Isusa kao prvosveštenika „po Melkisedekovu redu“ (7:17).

Koncept ustoličenja Bogu sa desne strane može preneti utisak kraljevske moći i neuporedive slave Sina. U antičko vreme, generalno, desna strana je simbolizirala vrhovni autoritet i najvišu čast. Hrišćani su u svom ranom verovanju imali ovu ideju misije Sina koji je s desna Bogu. Oni su odmah prepoznali da se napomena o Isusovoj egzaltaciji odnosila na vreme posle Njegovog vaskrsenja, pa je možda ovo jedno od objašnjenja zašto se u Jevrejima poslanici ne spominje Isusovo vaskrsenje (vidi, npr., 13:20). U 1:3, kako i na drugim mestima, aluzija na poziciju s desne strane Bogu očigledno služi kao inkluzivnu referencu u vezi Isusovog vaskrsenja, vaznesenja i kontinuirane egzaltacije.²

I na kraju, u 1:4 stoji: „Postade uzvišeniji od anđela, koliko dobi u baštinu ime odličnije od njihova“ (τοσοῦτω κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοῦς κεκληρονόμηκεν ὄνομα). Kao rezultat egzaltacije, Sin je

¹ SDA Bible Commentary.

² Lane.

postao „uzvišeniji“ ili „bolji“ (Daničić-Karadžić) od samih anđela, postao je superiorniji od njih. Ovde autor poslanice pomera Isusovu prirodu i delo na Njegov status. Sin je pomeren na poziciju autoriteta i uprave iznad statusa kojeg imaju anđeli. Koliko je veća pozicija? „Koliko dobi u baštinu ime odličnije od njihova,“ kazaće autor, jer reč „uzvišenije,“ „odličnije,“ ili „bolje“ je pridev **κρείττων**, od **ἀγαθός** („dobar“), reč koja se često koristi za Isusa u poslanici: Isus je bolji sveštenik (7:7), Isusovi sledbenici imaju „bolju“ nadu (7:19) zato što je On jamac „boljeg“ saveza (7:22) koji je utemeljen na „boljim“ obećanjima (8:6), zatim Isus je „bolja“ žrtva (9:6), Njegova krv govori „bolje“ nego krv Avelja (12:24), vernici imaju „bolje“ imanje (10:34), „bolji“ grad (11:16), „bolje“ vaskrsenje (11:35) i „bolje“ privilegije (11:40).¹

Zaključak

Himna o Isusu kakvu srećemo u uvodu same poslanice retko gde srećemo u Novom zavetu. Snažnim i dinamičnim jezikom apostol opisuje Isusa najpre kao onog koji je posrednik u stvaranju čitavog svemira, zatim kao Onoga koji je, po svojoj prirodi, tačna predstava Boga, isijavanje i blistanje onoga što Bog jeste. Kao takav, On održava taj isti svemir svojom moćnom rečju, što dalje sugerije da čitav svemir i sva stvorenja u njemu nisu bez

¹ Guthrie.

kontrole, sve živo što postoji održava se uz pomoć Isusove moćne reči. Nakon što je učinio delo spasenja i rešavanja problema greha ne samo na individualnom nivou već i problem greha svemirskih razmera, Isus je imao pravo primiti čast tako što je seo s desne strane Bogu na visini. Postao je uzvišeniji i bolji od samih anđela, jer je nasledio bolje „ime,“ to jest reputaciju ili zvanje, od njih, i kao takav ima prava da bude Spasitelj sveta svakome ko Ga prizove.